

Steungroepaanpak effectief tegen pesten

Weer fluitend naar school

Stoppen van pesten. Met een steungroep lukt het snel en duurzaam, weet Marianne Sikkema, deelteamleider basisschool Taal & lent in Venlo. 'Kinderen helpen graag om het pesten te stoppen.'

De steungroepaanpak is een oplossingsgerichte strategie om pesten te stoppen. Rondom de gepeste leerling wordt een steungroep geformeerd. Dit is een gemêleerde groep met gepesten, pesters, vriendjes en meelopers. De gepeste leerling kiest de steungroep zoveel mogelijk zelf. Onder leiding van bijvoorbeeld de intern begeleider bedenken de groepsleden ideeën om de leerling te helpen. Hiermee gaan ze aan de slag.

Effectief

Miranda van Esch van BCO Onderwijsadvies wees Marianne op de steungroepaanpak. 'Het is niet evidence based, maar wel bijzonder effectief.' Marianne onderschrijft dat, ze heeft al diverse keren succes gehad met de aanpak. 'Eerst leg je de leerling uit wat de bedoeling is, daarna nodig je de groep uit. Kinderen mogen zelf beslissen of ze meedoen. Mijn ervaring is dat ze altijd bereid zijn om te helpen.' Belangrijk is om het positief te benaderen, zegt ze. 'Je gebruikt het woord pesten niet, analyseert het probleem niet, maar bedenkt oplossingen om de leerling die zich niet gelukkig voelt te helpen.'

Steungroep bedenkt oplossingen

Het mooiste moment is als de groep en de leerling voor de eerste keer bijeenkomen, vindt Marianne. 'Hij ziet dan: wauw, zij willen me helpen, ook oudere en populaire kinderen.' De leerling vertelt wat hij wil dat stopt, de steungroep bedenkt daar oplossingen voor. Marianne: 'Mogelijke oplossingen zijn bijvoorbeeld: ervoor zorgen dat de betreffende leerling nooit alleen is, hem uitnodigen om mee te spelen en/of altijd samen naar buiten te gaan. Je maakt concrete

afspraken, samen is de groep verantwoordelijk voor het succes.'

Snel verbetering

Iedere week komt de groep bij elkaar om de ervaringen te evalueren. 'Na een paar weken zie je al duidelijke verbeteringen', zegt Marianne. Wil je weten welke tips Marianne heeft voor de steungroepaanpak? Je leest ze op www.bco-onderwijsadvies.nl/steungroepaanpak. Daar lees je ook haar ervaring met Kids' Skills.

Meer informatie bij:
mirandavanesch@bco-onderwijsadvies.nl

In deze nieuwsbrief:

- Steungroepaanpak effectief tegen pesten 1
- Goed rekenonderwijs in sterk gedifferentieerde groepen 2
- Westwijzer Helmond creëert enthousiasme voor lezen 4
- Workshop Bouwen aan de bouwhoek 6
- Column Innoveerkracht 7
- Conferenties en seminars 7
- Praten met gebaren werkt! 8

Goed rekenonderwijs in sterk gedifferentieerde groepen

'We leren nu hoe kinderen rekenen'

Een kwalitatief goede rekenles geven in combinatiegroepen is knap lastig. Dat ondervond ook basisschool De Laak in het Gelderse Wamel. 'Over de noodzaak om het anders te doen was iedereen het snel eens', blikt directeur Henny Korenromp terug. 'We gaan nu uit van de onderwijsbehoeften van de kinderen', zegt IB'er Helmië van Teeffelen over de nieuwe aanpak.

Gesprekjes om de onderwijsbehoefte te peilen: 'Hoe kom je aan die uitkomst?'

De Laak wil boeiend onderwijs geven en alle kinderen goed bedienen. 'Maar ik zag leerkrachten heen en weer rennen tijdens een rekenles in een combinatiegroep', schetst Henny de onbevredigende situatie in voorafgaande jaren. 'Dan wordt er niet altijd door alle kinderen voldoende geleerd.' De leerkrachten vonden het moeilijk om binnen de methode de groepen aan elkaar te verbinden. 'Hoe geef je in een combinatieklas een kwalitatief goede instructie? Daar kwamen we zelf niet uit.'

Verminderen instructies

Enkele jaren geleden besloot De Laak het rekenonderwijs aan te pakken vanuit de uitgangspunten van Kansrijke Combinatiegroepen. De school ging onlangs een partnerschap aan met BCO Onderwijsadvies voor dit project. 'We ontwikkelen samen', zegt adviseur en rekenexpert Anne van Bijnen. 'Deze pilot is een vorm van

co-creatie. We onderzoeken en leren in de praktijk. Daarbij staan de drie pijlers van Kansrijke Combinatiegroepen centraal: het verminderen van de instructies, de kwaliteit van de instructie verbeteren en samen leren.'

Vier fases

'Om de instructies te verminderen kijken we op een andere manier naar het clusteren', zegt Helmië. 'De onderwijsbehoefte van kinderen binnen elke leerlijn van het rekenonderwijs is het uitgangspunt.' Gebruikmakend van Anne's expertise vonden ze een model dat als leidraad voor het clusteren kon dienen.

Begripsvorming

Jesse, Sophie, Bas, Stan, Lieve >

Procedure ontwikkeling

Storm, Ruud, Lou, Bo >

Vlot leren rekenen en automatiseren

Jade, Roos, Jasper, Stijn >

Toepassen en flexibel rekenen

Marc, Noortje, Jip

Model Hoofd fasen van elke leerlijn rekenen

Het model geeft de hoofd fasen van elke leerlijn weer in relatie tot het drieslagmodel en het handelingsmodel. Kijk voor het volledige model op www.bco-onderwijsadvies.nl/kansrijkecombinatiegroepen.

De ontwikkeling loopt van **begripsvorming** naar **procedure ontwikkeling**, **vlot leren rekenen** en **automatiseren** om uiteindelijk de fase van het **toepassen en het flexibel rekenen** te bereiken. Anne illustreert het model met een voorbeeld: 'Er zitten 6 appels in een zak. Ik wil 7 zakken kopen. Hoeveel appels heb ik?' Als een kind dan antwoordt '41, want 5×7 en nog 6 erbij', dan zie je dat dit kind wel een strategie gebruikt, wat op procedureontwikkeling duidt, maar dat het geen begrip heeft.'

Rekenleerlijnen

Nu ze de rekenlessen met andere ogen bekijkt, is het voor Helmië duidelijk dat veel methodes te snel overstappen naar het maken van de sommen. 'De kinderen hebben vaak niet precies door waar ze mee bezig zijn. Juist de begripsvorming is bij rekenen heel belangrijk. Het kwartje valt soms snel, soms duurt het even.' Ze vervolgt: 'Nu de leerkrachten vanuit de onderwijsbehoefte redeneren clusteren we de kinderen per rekenleerlijn. Zo kunnen kinderen van groep 4 in de leerlijn optellen en aftrekken geclusterd worden met kinderen van groep 5, bijvoorbeeld op begrip.'

Energie

Gemakkelijk hebben de leerkrachten van De Laak het in eerste instantie nog niet met de nieuwe aanpak. Ze zijn gewend de methode te volgen. 'We worden uitgedaagd om ons te ontwikkelen', vertelt Helmië. 'Je gaat heel andere vragen stellen tijdens het lesgeven. Hoe kom je aan die uitkomst? Wat is het verhaal van die som? Wat betekent dat getal? De gesprekjes met kinderen over de gemaakte sommen geven ons veel inzicht.' En Henny vult aan: 'De leerkrachten leren door die gesprekjes hoe kinderen rekenen. Leerkrachten doen daarmee nieuwe inzichten op die enorm motiveren. We horen dat

ook de kinderen enthousiaster thuis komen van een rekenles.' Ze concludeert: 'Het kost energie, maar er komt ook veel energie vrij om een manier te vinden hoe je vanuit die inzichten een les organiseert. Dat is de vervolgstap waar we nu ervaring mee opdoen.'

Kistjes en doosjes aardbeien

'We hebben een jongen op school die zwak is in rekenen. Hij heeft bij rekenen de moed verloren en denkt dat hij het niet kan. We wisten niet hoe we hem konden motiveren voor het rekenen. We wisten wél dat zijn ouders een groenten- en fruitbedrijf hebben. De jongen is vol van wat er in dat bedrijf gebeurt en wil later hetzelfde gaan doen als zijn vader. Na een gesprek met de ouders hebben we hem aan het rekenen gekregen. De juf zet met hem de sommen om in verhalen. Ze gebruikt hiervoor de kistjes en doosjes met aardbeien en andere producten die in het bedrijf worden gebruikt. Op die manier hebben we hem gemotiveerd en heeft hij geleerd wat een vermenigvuldiging inhoudt. We krijgen ondersteuning van zijn ouders. Zijn vader heeft de rekenvoorbeelden elke dag bij de hand!' **Henny Korenromp (directeur van De Laak)**

In de volgende nieuwsbrief worden de andere twee pijlers (kwaliteit van de instructie en samen leren) beschreven.

Meer informatie bij: annevanbijnen@bco-onderwijsadvies.nl en op www.pinterest.com/rekeninspiratie

Westwijzer Helmond creëert enthousiasme voor lezen

‘Niet de methodemaker, maar JIJ bepaalt het doel’

Basisschool Westwijzer in Helmond wilde haar instructievaardigheden versterken op het gebied van begrijpend lezen. Na een eerste adviesgesprek zijn adjunct-directeur Manon Bell en leerkracht Mieke Fransen direct enthousiast. ‘We kregen praktische handvatten om zelf in te spelen op de onderwijsbehoeften van onze leerlingen.’

Manon Bell (links) en Mieke Fransen merken nu al dat de kinderen van groep 4 meer leesplezier ervaren.

‘We waren al een tijd bezig met de ontwikkeling van begrijpend lezen, maar dat proces stagneerde’, legt adjunct-directeur Manon uit. ‘De leerkrachten wilden wel vooruit, maar kregen nergens een goed antwoord op hun vragen.’ Dat verklaart waarom het team van basisschool Westwijzer in eerste instantie wat argwanend is als Miriam Krijnsen, senior onderwijsadviseur bij BCO Onderwijsadvies, in december 2014 voor het eerst de school binnenstapt. ‘Niet wéér iets

anders, dachten sommigen.’ Al bij het eerste gesprek merkt Manon dat Miriam het anders aanpakt. ‘We spraken lang over begrijpend lezen en ook over taalontwikkeling, onze school, wat BCO kon bieden en wat Miriam daarin kon betekenen. Ze bood geen standaard methode, maar inspirerende, vraaggestuurde oplossingen die ook nog eens perfect aansloten op wat we al deden. Daardoor zag ik mogelijkheden om niet alleen verder in te zetten op begrijpend lezen,

maar ook alvast een stap te zetten in de versterking van technisch lezen.’

Eigenaarschap

Een nulmeting bracht goede zaken en een paar aandachtspunten naar voren. ‘In een werkbijeenkomst deelde ik die bevindingen met de leerkrachten’, vertelt Miriam. ‘We keken samen naar praktische manieren om de methode Nieuwsbegrip – waar de school al mee werkte – aan te

scherpen en gingen dieper in op het aanbrennen van een goede differentiatie.’ Die inzichten waren mooi, maar vooral het woord ‘samen’ is volgens Miriam de kern van het succes op Westwijzer. ‘Of het nu gaat om begrijpend lezen, technisch lezen, woordenschat of rekenen, een klas groeit als leerkrachten zich continu bewust zijn van wat kinderen nodig hebben. Dat vraagt van hen dat ze boven de methode gaan staan. Ik ben niet de onderwijsadviseur die dicteert hoe

ze dat moeten doen, maar kan wel tips geven, met ze sparren en ze coachen waar nodig. Zo komen we samen tot nieuwe ideeën en ontstaat eigenaarschap bij iedereen.’

Leeskilometers maken

Mieke, taalcoördinator en leerkracht van groep 4, was meteen enthousiast voor één van Miriam's tips voor technisch lezen op Westwijzer. ‘Vorig jaar moest ik leesbevordering echt in mijn programma wringen. Tien minuutjes hier en daar, terwijl het in mijn optiek het belangrijkste onderdeel van de leesles is. Natuurlijk moeten kinderen technisch lezen onder de knie krijgen, maar alleen als ze zelf willen lezen, maken ze leeskilometers en gaan ze vooruit. Toen Miriam Estafette Lite introduceerde – een andere aanpak van de methode Estafette waar je minder tijd besteedt aan technisch lezen en toch dezelfde kwaliteit behoudt – was ik gelijk om! Ze zei: JIJ bepaalt het doel en niet de methodemakers.’

Mieke kreeg ruimte om aan het begin van dit schooljaar een Estafette Lite-pilot te starten in groep 4. Al na acht weken was het verschil merkbaar. ‘De leestijd blijft intact, maar wordt anders ingevuld. Daardoor heb ik meer ruimte en tijd voor leesbevorderende activiteiten. De kinderen zijn heel enthousiast – ze nemen de leesboeken zelfs mee naar buiten om in de pauze te lezen – en de resultaten zijn ook verbeterd. In die zin is de pilot al dubbel geslaagd, want er is tijd voor leesbevordering en voor plezier.’

Elkaar inspireren

Volgens Manon is het een krachtig voorbeeld van waar ze met Westwijzer naartoe wil. ‘Methodes zijn prachtig, maar leerkrachten moeten blijven nadenken of het les- en leerdoel ook bij de behoeften van de klas past. Wat hebben mijn leerlingen nodig? Dat Mieke nu kan laten zien hoe ze een methode heeft toegepast en dat haar aanpak werkt, inspireert anderen. Het komt van binnenuit en wordt ervaren, beleefd en doorleefd door de leerkrachten zelf. Volgens mij is dat de manier om innovatie in gang te zetten. En als je kijkt waar we vandaan komen en waar we nu – mede dankzij Miriam – staan, dan kan ik alleen maar zeggen: ik ben keitrots op dit team!’

Meer informatie bij:
miriamkrijnsen@bco-onderwijsadvies.nl

Workshop Bouwen aan de bouwhoek

Barbie in de bouwhoek

Onderbouwleerlingen van Onder de Linde in Hegelsom bouwen, spelen en leren in de bouwhoek. Leerkrachten Nina van Enckevort en Daniëlle Douven maakten van de 'typische jongenshoek' een creatieve spelomgeving voor jongens en meisjes.

Basisschool Onder de Linde wil kinderen zoveel mogelijk via spel laten leren. Vandaar de wens om beginnende geletterdheid en gecijferdheid ook in de bouwhoek in te brengen. Nina en Daniëlle volgden daarvoor de workshop Bouwen aan de bouwhoek van het team Jonge kind van BCO Onderwijsadvies: dit is een workshop op maat die in de bouwhoek van de school zelf plaatsvindt.

Diversiteit materialen

Na de workshop zaten de twee leerkrachten vol energie en ideeën, zegt Daniëlle. 'Een belangrijke les was om in de bouwhoek gevarieerdere materialen aan te bieden. Afval zoals lege melkpakken en schoendozen, doe-het-zelfmaterialen als pvc-buizen en houten plankjes, plastic dieren en decoratiemateriaal. Ook Barbies zijn welkom!

Al deze materialen dagen kleuters uit om creatief te zijn. Bovendien stimuleer je er het spel mee.' Het stimuleerde de leerkrachten om direct na de workshop een oproep aan ouders te doen voor dergelijke spullen. Nina: 'De workshop geeft concrete handvatten waar je direct mee aan de slag kunt.'

Speel mee

Een andere les: speel als leerkracht het spel mee. 'Je kunt dan vragen stellen en als ze zelf geen antwoord weten, suggesties geven', aldus Daniëlle. Op die manier kun je ook de geletterdheid en gecijferdheid erin brengen, weet Nina. Ze geeft een voorbeeld. 'Leerlingen hadden een huis gebouwd. Ik kwam voorbij als postbode en zei: hallo, ik heb een pakketje voor huisnummer 2. Waar moet ik zijn? Ze gingen direct een huisnummer maken. En zo zijn er tal van voorbeelden: een naam voor de dierentuin, een klok op de kerktoeren, hoe groot moet je een bouwwerk maken als je er zelf in wilt spelen, enzovoorts.'

Met een bouwhelm op voelt een kind zich een echte bouwvakker.

Ook meisjes in de bouwhoek

Sinds de workshop is er in de bouwhoek veel veranderd, zeggen Daniëlle en Nina. 'Er spelen meer meisjes in de bouwhoek, bouwsels zijn creatiever en spel en bouwen wisselen elkaar af. Door het spel gebruiken de leerlingen direct taal. We zijn ons veel bewuster van het inbrengen van cijfers en letters in de bouwhoek.' Wil je weten hoe een workshop Bouwen aan de bouwhoek concreet werkt? Je leest het op www.bco-onderwijsadvies.nl/bouwhoek

Meer informatie bij:
josehillen@bco-onderwijsadvies.nl

Column Innoveerkracht

Het nieuwe roken in de klas?

'Zitten kan de gezondheid ernstige schade toebrengen.' Wordt het tijd voor een dergelijke zwartomrande waarschuwing op elke stoel? Professor Erik Scherder zou dat waarschijnlijk toejuichen. Hij noemt zitten 'het nieuwe roken'. Ondertussen zitten de leerlingen op onze scholen veel en lang. Het is hoog tijd om iets te doen met de recente wetenschappelijke inzichten over het belang van bewegen. We laten kinderen toch niet 'roken' in de klas?

Meer bewegen heeft niet alleen een gunstig effect op de fysieke gesteldheid. Er komt steeds meer bewijs voor de stelling dat meer bewegen leidt tot beter leren. En eigenlijk wisten we dat al wel. 'Anima sana in corpore sano', dichtte Juvenal al een kleine 2000 jaar geleden. Nu bevestigen hersenscans zijn woorden. Ze laten een verhoogde activiteit zien in de gebieden die met cognitie te maken hebben na fysieke activiteit.

Meer bewegen op school betekent meer dan voldoende tijd inplannen voor gymlessen. De boodschap is: laat leerlingen gedurende de hele schooldag regelmatig bewegen. Dat kan ook tijdens een gewone les, bijvoorbeeld door werkvormen toe te passen, waarbij de leerlingen moeten opstaan, lopen, springen...

Op 10 november 2015 deelden ruim honderd leerkrachten ideeën en ervaringen met bewegend leren tijdens een seminar in Wijchen. Er kwam van alles voorbij: van eenvoudige energizers, zoals een dansje na de rekenles tot het spel 'Taalwister', waarbij leerlingen handen en voeten moeten plaatsen op zelfstandige of bijvoeglijke naamwoorden. Een beweegbewuste leerkracht laat leerlingen soms ook gewoon

Erno Mijland (Innofun) is publicist, adviseert onderwijsorganisaties over innovatie in leren en spreekt en traint rond thema's als toekomstgericht leren, gebruik van media in het leerproces en slimmer (samen)werken.

even opstaan, een boek halen of wegbrengen of samen de tafeltjes in een andere opstelling plaatsen. En passant geef je er een boodschap mee af: je lichaam is meer dan een apparaat om je hoofd te verplaatsen.

Leerkrachten die inspiratie zoeken, zullen (even!) moeten gaan zitten achter hun pc. Daar kunnen ze onder andere een Facebook-groep (<http://tinyurl.com/bewegenfb>) vinden waarin deelnemers kennis, ervaringen en ideeën delen. Pinterest, Twitter en andere sociale media, geven volop inspiratie en concrete lesideeën, ook op een tablet. Die kun je ook staand gebruiken.

Erno Mijland
ernomijland@innofun.nl

Conferenties en seminars

U bent van harte welkom.

Informatiebijeenkomst Acadin

Datum: maandag 25 januari 2016
Tijd: 16.00 - 17.30 uur
Locatie: O2 Onderwijsadvies
Maastricht-Airport

Informatiebijeenkomst Acadin

Datum: woensdag 27 januari 2016
Tijd: 15.00 - 16.30 uur
Locatie: Wethouder den Oudenstraat 4
Helmond

Inspiratiedag Jonge kind 'In beweging'

Datum: woensdag 3 februari 2016
Tijd: 9.00 - 16.00 uur
Locatie: Zorgdorp Deurne
(voorheen Willibrordhaeghe)

PBS meets PBS

Datum: woensdag 17 februari 2016
Tijd: 14.00 - 16.00 uur
Locatie: BCO Onderwijsadvies Venlo

Conferentie Tel mee met Taal Noord-Limburg

Datum: woensdag 24 februari 2016
Tijd: 14.00 - 18.00 uur
Locatie: Fontys International Campus Venlo

Seminar taal

Datum: woensdag 16 maart 2016
Tijd: 15.00 - 18.30 uur
Locatie: BCO Onderwijsadvies Venlo

Workshop Mooi gebaar

Praten met gebaren werkt!

Hanny Mordant van peuterspeelzaal 't Baanbengelke in Heerlen merkt dat kinderen woorden sneller leren sinds ze ondersteunende gebaren gebruikt. Ze volgde de gebarenworkshop van BCO en O2 Onderwijsadvies.

Ook de andere kinderen doen mee met de gebaren, zegt ze. 'Dat gaat vanzelf. Ook als ze met elkaar spelen of als we liedjes zingen. Dat is leuk om te zien.'

Gebaren-app

Hanny merkt dat de drie kinderen zich fijner voelen in de klas sinds ze gebaren gebruikt. 'Pas als kinderen zich prettig en veilig voelen, kunnen ze dingen leren.' Haar collega's zijn inmiddels ook enthousiast over het gebruik van gebaren, ook wil ze ouders erbij betrekken. 'Het werkt nog beter als ook zij de gebaren gaan toepassen.' Het Nederlands Gebarencentrum heeft een app met gebaren ontwikkeld, iSignNGT. 'Handig als je bijvoorbeeld met een thema werkt', vindt Hanny. 'Je kunt daar de gebaren zoeken die bij de woorden van het thema passen.'

Meer informatie bij:
 ivonneerens@o2-onderwijsadvies.nl
 jovangelder@o2-onderwijsadvies.nl

BCO Onderwijsadvies

Wylrehofweg 11
 5912 PM Venlo
 Tel. 077 351 92 84
 info@bco-onderwijsadvies.nl
 www.bco-onderwijsadvies.nl

O2 Onderwijsadvies

Amerikalaan 70E
 6199 AE Maastricht-Airport
 Tel. 046 457 03 10
 info@o2-onderwijsadvies.nl
 www.o2-onderwijsadvies.nl

Innofun

Wylrehofweg 11
 5912 PM Venlo
 Tel. 077 851 01 20
 info@innofun.nl
 www.innofun.nl

'Recent wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat mensen woorden sneller leren als ze ondersteund worden door gebaren', zegt logopediste Ivonne Erens van BCO en O2 Onderwijsadvies. 'Gebaren bieden houvast, bevorderen het gevoel van veiligheid, welbevinden en betrokkenheid.'

Zestig woorden

Samen met collega's ontwikkelde ze de workshop Mooi gebaar voor de communicatie met 0 tot 4-jarigen. Leidsters en leerkrachten leren daarin de zestig meest voorkomende woorden in de peuterspeelzaal, zoals kring, spelen, handen wassen, mama en papa. Peuterleidster Hanny

was betrokken bij de keuze van de woorden én volgde de workshop. 'Je krijgt kort uitleg over de kracht van gebaren, maar oefent de gebaren vooral. Via effectieve werkvormen leer je de gebaren best snel. Het was écht leuk, we hebben veel gelachen.'

Direct toepasbaar

Doordat het veelgebruikte woorden zijn, kon Hanny de gebaren direct toepassen. 'Ik gebruik de gebaren voor drie kinderen in de klas die Nederlands als tweede taal hebben. Voor hen vertellen we te veel en praten we te snel. Door gebaren te gebruiken, praat je automatisch langzamer en heb je oogcontact. Dat werkt.'